

УДК 343.983

ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЛАНУВАННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ, ВЧИНЕНИХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ

Савчук М.В., здобувач
кафедри правових наук
Львівський університет бізнесу та права

Стаття присвячена особливостям планування розслідування терористичних актів, вчинених із використанням вибухових пристроїв на основі наукових досліджень та інформації, отриманої в процесі огляду місця події.

Ключові слова: *терористичний акт, вибухові пристрої, планування, версії, слідчо-оперативна група, особа злочинця.*

Статья посвящена особенностям планирования расследования террористических актов, совершенных с использованием взрывных устройств, на основе научных исследований и информации, полученной в процессе осмотра места события.

Ключевые слова: *террористический акт, взрывные устройства, планирования, версии, следственно-оперативная группа, лицо преступника.*

Savchuk M.V. QUESTION OF ORGANIZATION INVESTIGATION ASSASSINATIONS PERFECT WITH THE USE OF EXPLOSIVE DEVICES

The article is sanctified to the features of investigation of assassinations perfect with the use of explosive devices on the basis of scientific researches and information of the event got in the process of review of place.

Key words: *assassination, explosive devices, planning, versions, inquisitional-operative group, face of criminal.*

Постановка проблеми. Діяльність слідчого у кримінальних провадженнях із розслідування терористичних актів, вчинених із використанням вибухових пристроїв, стикається з певними об'єктивними труднощами: пошук слідів, залишених злочинцем, нерідко стає неможливим, оскільки вибух повністю їх знищує (85%); наявність ефекту страху у свідків та постраждалих осіб зводить до самого вибуху, а не до підозрюваних (55%); складність доведення причетності підозрюваного до вчинення злочину за наявності дистанційного управління вибухом або проведення його з використанням часового таймеру або спеціальної закладки (розтяжки) (45%); значна кількість проведення слідчих (розшукових) дій та пошукових заходів (66%). Вказана ситуація визначає необхідність удосконалення планування розслідування зазначених злочинів.

Метою статті є узагальнення наукового розроблення даної проблематики та визначення особливостей планування розслідування терористичних актів, що вчиняються з використанням вибухових пристроїв.

Ступінь розробленості проблеми. Питання організації та планування розслідування злочинів досліджували такі вчені, як Т.В. Авер'янова, О.Я. Баєв, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, О.М. Васильєв, А.Ф. Волобуєв, В.К. Гавло, В.І. Гаєнко, І.Ф. Герасимов, В.Г. Гончаренко, А.В. Іщенко, В.А. Журавель, Н.І. Клименко, О.Н. Колесниченко, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічов, В.М. Левков, В.К. Лисиченко, В.Г. Лукашевич, Г.А. Матусовський, М.В. Салтевський, М.О. Селіванов, Г.А.Хань, О.О. Хань, В.Ю. Шепітько та ін.

Розробленню рекомендацій щодо планування та програмування слідчих (розшукових) дій присвячена низка наукових праць А.Н. Ва-

сільєва, А.Н. Колісниченка, Л.А. Сергєєва та ін. [1, с. 17–26; 2, с. 383–399; 3, с. 115].

Є різні визначення поняття «організації розслідування злочинів». О.М. Ларін стверджував, що організація розслідування – це раціональний вибір, розміщення і застосування сил, знарядь і засобів, які має слідчий, створення і використання оптимальних умов для досягнення цілей судочинства [4, с. 59]. В.Ю. Шепітько дає коротше визначення, вказуючи, що організація розслідування – це комплекс необхідних заходів на різних етапах розслідування, що забезпечують діяльність органів із розкриття, розслідування і профілактики злочинів [5, с. 32–33], при цьому абсолютно обґрунтовано визначає, що організація розслідування має ґрунтуватися на положеннях наукової організації праці.

Під плануванням розслідування В.Г. Лукашевич розуміє визначення шляхів і способів розслідування, окреслення обставин, що підлягають встановленню за кримінальною справою, визначення системи слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, їх змісту, послідовності проведення, термінів виконання [6, с. 55], а Г.А. Хань додає до цього переліку розумову діяльність слідчого, що полягає у визначенні на основі висунутих версій науково обґрунтованих слідчих завдань, побудові системи слідчих дій, оперативно-розшукових та організаційних заходів; встановленні строків і послідовності виконання намічених заходів із метою забезпечення ефективності розслідування і попередження злочину [7, с. 8].

І.М. Лузгін зазначає, що процес розслідування впорядковується за допомогою планування, воно є неодмінною умовою цілеспрямованої діяльності слідчого і є розумовою діяльністю [8, с. 109]. Р.С. Белкін говорить про

планування як про організуюче начало, організаційну основу розслідування [4, с. 376].

Процес планування розслідування містить: 1) визначення основних напрямів збирання доказів із метою швидкого та повного розкриття злочину; 2) вибір відповідних засобів і джерел збирання доказів; 3) визначення кола слідчих дій; 4) визначення змісту і тактики проведення кожної з запланованих слідчих дій; 5) вибір організаційних та технічних заходів; 6) визначення строків і послідовності дій.

Як зазначає В.О. Коновалова, значення планування розслідування визначається важливістю завдань, які можуть бути вирішені з його допомогою. До завдань планування належать: 1) визначення правильних шляхів розслідування кримінальних правопорушень; 2) забезпечення об'єктивності, повноти та всебічності розслідування; 3) своєчасне використання науково-технічних і тактичних прийомів криміналістики з урахуванням особливостей кожного кримінального провадження; 4) забезпечення найбільш ефективного поєднання слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів під час розслідування; 5) сприяння економії сил і засобів слідчого апарату, швидкості розслідування [10, с. 22]. Специфіка завдань кожного етапу розслідування та засоби їх вирішення визначають і особливості планування на кожному етапі як організуючого начала в діяльності слідчого. Тому доцільно в плануванні розрізняти ті ж етапи, що й у самому розслідуванні [11, с. 150].

Виклад основного матеріалу. У методиці розслідування терористичних злочинів, як і в методиках розслідування інших злочинів, головним є планування розслідування на основі криміналістичної характеристики, яка зосереджує найбільш важливі положення, своєрідну систему ознак, що дозволяють дати цим злочинам кримінально-правову оцінку, визначити кримінологічні аспекти і виділити елементи, що становлять основу для розробки методики розслідування.

Згідно з результатами нашого опитування, практичні працівники Служби безпеки України визначають планування провадження слідчих (розшукових) дій таким чином: 30,1% опитаних – як розумову модель того, що і як потрібно зробити задля досягнення істини; 24,3% – як тактичний прийом, заснований на науковій організації праці; 28,5% – як елемент організації слідчої (розшукової) дії та 17,1% – як розумову діяльність слідчого, спрямовану на формулювання завдань проведення слідчої (розшукової) дії, визначення найбільш раціональних, ефективних шляхів і засобів розв'язання цих завдань.

У процесі дослідження доведено (опитування слідчих СБУ), що сам процес розслідування терористичного акту з використанням вибухового пристрою має певну структуру: складається з низки взаємопов'язаних елементів, які одночасно слугують етапами цього процесу: 1) створення слідчо-оперативної групи (із залученням фахівців МВС, СБУ, МНС, ДПСУ, ДМСУ, експертів та ін.) і вивчення початкової інформації (100%); 2) висунення версій (89%); 3) складання письмового плану

(75%); 4) визначення обставин, які потрібно довести, та вирішення інших завдань розслідування (66%); 5) визначення шляхів, засобів і методів розслідування (57%); 6) забезпечення необхідної технічної оснащеності та інформаційне забезпечення розслідування (використання криміналістичних та ін. обліків, автоматизованих інформаційно-пошукових систем) (66%); 7) визначення послідовності і строків проведення слідчих (розшукових) та пошукових дій (73%); 8) вирішення питання про призначення експертиз (46%); 9) визначення виконавців (80%); 10) визначення організаційних заходів щодо проведення анти-терористичної операції (45%); 11) корекція плану (43%).

За ч. 2 ст. 216 КПК України, досудове розслідування злочинів, передбачених ст. 258 КК України, здійснювалося слідчими органів безпеки. Проте, згідно із Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 07 жовтня 2014 р., ст. 216 доповнено ч. 6, відповідно до якої у кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених ст. 258–258-5 КК України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, який розпочав досудове розслідування.

У кримінальних провадженнях про вчинення терористичного акту з використанням вибухового пристрою розслідування здійснюється слідчо-оперативною групою.

У слідчій практиці використовуються слідчо-оперативні групи різних видів, які відрізняються: 1) за структурою; 2) за складом учасників (якісною і кількісною ознакою); 3) за відомчою належністю; 4) за часом функціонування; 5) за рівнем організації роботи; 6) за функціонально-цільовим призначенням (залежно від безпосередніх функцій, конкретних завдань і змісту діяльності) [12, с. 274].

Для розслідування терористичного акту повинна бути створена постійна слідчо-оперативна група, склад найбільш підготовленого «ядра» якої повинен залишатися без змін від початку до кінця провадження. Обов'язковим є створення у структурі цієї групи малих підгруп: з інформаційно-аналітичного забезпечення, аналізу (55%); організації роботи й координації дій слідчих підгруп (30%); відпрацювання місць виготовлення та розфасовки вибухових речовин (25%); роботи на місцях вибухів (робота зі свідками та потерпілими) (45%); збору технічної документації (24%); встановлення розмірів збитку (42%); впізнання трупів (33%); відпрацювання зв'язків підозрюваних (24%); призначення всіх експертиз і контролю за їх виконанням (37%); збору й обробки інформації, наявної на телебаченні та в пресі (17%).

Організація розслідування терористичних актів значної складності, наприклад, багатоепізодних, погоджується зі штабом Анти-терористичного центру при Службі безпеки України. Згідно зі ст. 7 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», на вказаний орган покладається завдання зі збирання у вста-

новленому порядку, повідомлення, аналізу та оцінки інформації про стан і тенденції розповсюдження тероризму в Україні та за її межами; організації та проведенню антитерористичних операцій і координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до конкретних антитерористичних операцій; фінансування антитерористичних операцій, що проводяться, суб'єктами, які ведуть боротьбу з тероризмом, здійснення заходів щодо запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності; взаємодії зі спеціальними службами, правоохоронними органами іноземних держав і міжнародними організаціями з питань боротьби з тероризмом.

Суб'єктами, які проводять антитерористичну операцію, за необхідності можуть виступати відповідні підрозділи Міністерств: внутрішніх справ, оборони, з питань надзвичайних ситуацій та захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи; Державного комітету зі справ охорони державного кордону України, Державного департаменту України з питань виконання покарань, Управління державної охорони України. Безумовно, організація і проведення слідчих (розшукових) дій під час такої спеціальної операції має визначені особливості, пов'язані з необхідністю складної координації проваджуваних заходів із діяльністю інших підрозділів та із загальним планом проведення операції, посиленої охорони членів слідчо-оперативних груп, забезпеченням раптовості проведення визначених заходів, збереження слідчої таємниці тощо. Взаємодія з оперативними підрозділами повинна бути організована таким чином, щоб слідчий мав можливість постійно й оперативно отримувати відомості про реалізацію операції з порятунку потерпілих і ліквідації наслідків терористичних дій із метою визначення тих чи інших джерел інформації і використання їх у процесі доказування у кримінальному провадженні [13, с. 117].

Необхідно підкреслити, що на території проведення спеціальної операції роботу всіх фахівців очолює і координує оперативний штаб, із яким заздалегідь повинні бути визначені форми і порядок взаємодії слідчо-оперативної групи.

З метою досконалого проведення розслідування терористичних актів М.А. Погорецький пропонує у кожній області, спільним наказом керівників підрозділів МВС, СБ, ДСНС України й інших державних органів, до обов'язків яких входить забезпечення безпеки, суспільного порядку й законності в регіоні, створити постійно діючу слідчо-оперативну групу, що спеціалізуватиметься на розслідуванні кримінальних правопорушень терористичної спрямованості. Залежно від розмірів регіону України й інших обставин може бути створена не одна, а кілька таких груп. Список осіб, що входять до складу групи, затверджений графік виїздів на місце події повинні знаходитися в черговій частині регіонального управління (відділу) внутрішніх справ, що, як правило, першим одержує інформацію про подію, у черговій частині регіонального управління Служби безпеки України й у чергового прокурора [13, с. 118].

Основа організації початкового етапу розслідування терористичних актів із використанням вибухового пристрою становить планування діяльності органів досудового розслідування, що передбачає використання версійного підходу, методу моделювання, інших наукових способів і методів організації роботи слідчого і пізнання події кримінального правопорушення. Своєчасне висування всіх можливих із урахуванням обставин провадження версій і перевірка їх при провадженні першочергових слідчих (розшукових) дій допоможуть слідчим (слідчо-оперативній групі) уникнути помилок в основних висновках у розслідуванні, неправильних оцінок отриманої інформації.

Практичне значення даної проблеми підтверджується успішною розробкою типових версій щодо терористичних актів та їх використанням в умовах дефіциту фактичних даних про сутність і зміст окремих обставин у розслідуваному кримінальному провадженні. З цього приводу вважаємо справедливою думку О.Н. Колесниченка, що використання систем типових версій вносить у розслідування елемент точності, повноти розслідування, допомагає слідчому проаналізувати відомі йому аналогічні ситуації і відібрати з літературних джерел відповідні конкретному випадку. Ознайомлення зі схемою таких версій дозволяє одномоментно охопити та перспективно намітити всі можливі основні напрямки розслідування [14, с. 10].

Найбільшими типовими версіями, які висувалися у кримінальних провадженнях щодо терористичних актів із використанням вибухових пристроїв, за останні три роки були:

- вчинено терористичний акт із метою залякування громадян (населення окремого регіону) (55%);
  - вчинено терористичний акт із метою фізичного знищення державних чиновників чи громадських діячів пов'язаних із їх діяльністю (34%);
  - вчинено терористичний акт із метою переділу сфер впливу в економіці чи політиці (22%);
  - вчинено терористичний акт із мотивів національної, релігійної ненависті чи ворожечі (17%);
  - вчинено терористичний акт із корисних мотивів (15%), помсти (12%) чи хуліганських мотивів (9%);
  - вчинено терористичний акт у процесі конфліктів кримінальних осіб (10%).
- Висувалися типові версії щодо окремих характеристик (властивостей) особистості злочинця, який обґрунтовано підозрювався у вчиненні терористичного акту, з використанням вибухових пристроїв:
- злочин вчинив член терористичної групи або організації (33%);
  - злочин вчинила особа, яка раніше служила в спеціальних підрозділах МВС СБУ, МЗСУ, батальйонах опору іноземній агресії (42%);
  - злочин вчинила особа, яка перебувала раніше в зоні АТО або інших гарячих точках (38%);

– злочин вчинила особа, яка працює як терорист за наймом (іноземець-емігрант, громадянин України) (48%);

– злочин вчинила особа, раніше судима за незаконне придбання, зберігання або носіння зброї, боєприпасів; незаконне виготовлення зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв; розкрадання зброї та боєприпасів; убивство або навмисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю; незаконне зберігання наркотиків, вимагання та ін. (22%);

– злочин вчинила особа, яка перебуває у розшуку за вчинення аналогічних злочинів (18%);

– злочин вчинила особа, яка перебуває на оперативному обліку в правоохоронних органах (12%).

Поряд із загальними, висуваються й перевіряються також і окремі версії, які стосуються окремих елементів складу злочину. Так, підставою для висування версій про особу ймовірного злочинця можуть служити відомості, отримані шляхом проведення слідчих, пошукових дій і оперативно-розшукових заходів. З певним ступенем умовності ці відомості можна розділити на такі групи: 1) дані про прикмети зовнішності підозрюваного, отримані під час проведення слідчих та пошукових дій; 2) дані про специфічну манеру здійснення терористом окремих дій; 3) дані, які вказують на ймовірного злочинця (наприклад, особа, яка перевіряється за підозрою в терористичній діяльності, або особа, яка висловлює екстремістські наміри) [15, с. 269].

Необхідно зазначити, що висунення слідчої версії надає можливість правильно визначити планування розслідування терористичного акту та порядок організації проведення слідчих (розшукових) дій та пошукових заходів.

Висновки. Основу організації початкового етапу розслідування терористичних актів із використанням вибухового пристрою становить планування діяльності органів досудового розслідування, що передбачає використання версійного підходу, методу моделювання, інших наукових способів і методів організації роботи слідчого і пізнання події кримінального правопорушення.

Своєчасне висування всіх можливих із урахуванням обставин провадження версій і перевірка їх під час провадження першочергових слідчих (розшукових) дій допоможуть слідчим (слідчо-оперативній групі) уникнути помилок в основних висновках у розслідуванні, неправильних оцінок отриманої інформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильев А.Н. Планирование следствия и разработка следственных версий. Вопросы советской криминалистики (Рефераты всесоюзного научного совещания по криминалистике) / ред. и предисл.: Н.А. Джангельдин, Ш.М. Мажитов, В.И. Попова. Алма-Ата: Казах. гос. ун-т, 1959. 145 с.
2. Колесниченко А.Н. Советская криминалистика. Ч. 1. М.: ВЮЗИ, 1962. 456 с.
3. Сергеев Л.А., Соя-Серко Л.А., Якубович Н.А. Планирование расследования. М.: Всесоюз. ин-т по изучению причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1975. 115 с.
4. Ларин А.М. Расследование по уголовному делу. Планирование, организация. М.: Юрид. лит., 1970. 224 с.
5. Криминалистика. Криминалистическая тактика и методика расследования преступлений: учебник / под ред. В.Ю. Шепитько. Харьков: Одиссей, 2001. 528 с.
6. Лукашевич В.Г. Тактика общения следователя с участниками отдельных следственных действий. Киев. Право, 1989. 88 с.
7. Хань Г.А. Теоретичні засади планування та організації розслідування злочинів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Х.: ХНУ, 2007. 20 с.
8. Лузгин И.М. Расследование как процесс познания: учеб. пособ. М.: НИ и РИО Высш. шк. МВД СССР, 1969. 176 с.
9. Белкин Р.С. Курс криминалистики. М.: Юристъ, 1997. Т. 3. 365 с.
10. Коновалова В.Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве. Харьков: Консум, 2000. 176 с.
11. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории к практике. М.: Юрид. лит., 1988. 304 с.
12. Гордін Л.Я. Види слідчо-оперативних груп: порівняльна характеристика. Університетські наукові записки. 2006. № 2 (18). С. 274–278.
13. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. / за ред. М.А. Погорельського, Д.Б. Сергеевої. К.: Алерта, 2015. 536 с.
14. Колесниченко А.Н. О системе версий и методике их построения. Криминалистика и судебная экспертиза: resp. междувед. науч.-метод. сб. К.: Вища шк., 1970. Вып. 7. С. 7–13.
15. Боротьба з тероризмом: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Коваленка. К.: Видавничий дім «Скіф», 2013. 584 с.